

ФІНАНСИ

<https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-64-07>
УДК 336.02

Катерина Віталіївна Орехова*

кандидат економічних наук, доцент
oriekhova@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0214-2750>

Олена Григорівна Головка*

кандидат економічних наук, доцент
olena.golovko@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6502-4562>

Павло Іванович Гайда

кандидат військових наук, старший науковий співробітник, доцент
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна
info@kvp.sumdu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0652-8685>

* Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ COVID-19

Поширення пандемії Covid-19 вимагає від сучасних підприємств побудови інтегрованої системи забезпечення фінансової безпеки. Головними завданнями забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах коронавірусу в Україні є: приведення нормативно-правових актів, що регулюють здійснення економічної діяльності до вимог Європейського Союзу; розробка та реалізація державної політики у сфері запобігання та подолання наслідків пандемії Covid-19; інформування підприємств про програми державної допомоги; використання підприємствами сучасних цифрових технологій; поглиблений аналіз світових, державних та внутрішніх загроз економічної діяльності підприємств у поточному та майбутньому періодах. В період карантину багато підприємства зазнали збитків, у зв'язку із вимушеною бездіяльністю. Однак, стабілізаційні заходи щодо підвищення фінансової безпеки потрібні не лише для цих підприємств. Вони необхідні й для розвитку пріоритетних сфер господарювання, впровадження інноваційних технологій виробничої діяльності, які характеризуються ресурсозбереженням. Отже, в сучасних умовах, основною складовою в процесі прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення фінансової безпеки підприємства, є врахування, окрім традиційно існуючих ризиків економічної діяльності, й ризиків, що обумовлені пандемією Covid-19. Метою дослідження є розроблення наукового підходу до стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах Covid-19. Запропонований в статті науковий підхід до стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах Covid-19, в основу якого покладено виявлені взаємозв'язки між фінансовою безпекою та ризик-менеджментом, антикризовим управлінням, комплаєнсом, дозволить фінансовим менеджерам удосконалити сучасну практику управління економічною діяльністю підприємства. Загалом запропонований підхід спрямований на покращення стратегічного розвитку підприємства та корпоративного управління ним в умовах мінливого збурення навколишнього середовища. Стратегічне забезпечення фінансової безпеки підприємства базується на стратегічному управлінні, яке повинно включати ряд елементів: стратегічний аналіз, стратегічне планування, контролінг, бюджетування і аудит. Стратегічний аналіз передбачає комплексне дослідження позитивних і негативних факторів, які можуть вплинути на економічне та фінансове становище підприємства у перспективі, а також шляхів досягнення стратегічних цілей підприємства.

Для здійснення стратегічного аналізу фінансової безпеки підприємства доцільно використовувати такі методи: SWOT-аналіз, PEST-аналіз і SNW-аналіз, методи експертних оцінок, метод розробки сценаріїв розвитку подій, поглиблене визначення яких є предметом подальшого дослідження авторів цієї статті.

Ключові слова: **Covid-19, фінансова безпека, стратегія, фінансові ризики, комплаєнс, антикризове фінансове управління.**

JEL Classification: G32; M21; P12.

Як цитувати: Орехова, К. В., Головка, О. Г., & Гайда, П. І. (2022). Стратегічне забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах COVID-19. *Соціальна економіка*, 64, 63-78. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-64-07>

In cites: Oriekhova, K., Golovko, O., & Gayda, P. (2022). Strategic provision of enterprise financial security in COVID-19 conditions. *Social Economics*, 64, 63-78. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-64-07> (in Ukrainian)

Вступ. У сучасних економічних умовах діяльність підприємств, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання, схильна до постійного ризику та загроз, які пов'язані з посиленням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на їх функціонування. Постійне підвищення ризикованості економічної діяльності може призвести до значного зниження рівня фінансового стану підприємства, а в майбутньому – до банкрутства, і потребує від кожного економічного агента створення та реалізацію системи фінансової безпеки.

Ризики та загрози фінансової безпеки впливають на характер здійснення економічної діяльності підприємств. Основною комплексною характеристикою економічної діяльності підприємства є його фінансовий стан, який визначає конкурентоспроможність, потенціал у діловому співробітництві, а також оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів у фінансовому та виробничому відношенні.

Різноманітність ризиків і загроз фінансового середовища для економічних агентів, варіативність інтересів різних груп учасників фінансових відносин потребують виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що вимагає застосування системного підходу як на рівні держави, так і на рівні суб'єктів господарювання.

Фінансово-економічна криза 2008-2013 років, пандемія 2020-2021 років виявила істотні проблеми багатьох країн Європи: ріст боргів національних економік; недостатність та неефективність регулятивних процедур і процесів; відсутність системного підходу до вирішення цих проблем.

Водночас існує головна (первинна) об'єктивна суперечність між стратегією розвитку підприємств, включаючи їх операційну діяльність, і можливостями фінансового забезпечення. Дія цієї суперечності є рушієм фінансової безпеки підприємства.

В умовах нестабільності та суперечли-

вості трансформаційних процесів, посилення глобальних кризових явищ, зростання рівня невизначеності та впливу фінансових ризиків на фінансову систему країни, одним з основних завдань науки і практики стає розробка ефективного наукового підходу до стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах Covid-19. Це дозволить протидіяти появі негативних наслідків ризиків і загроз та сприяти досягненню фінансової рівноваги суб'єктів фінансових відносин і створювати фінансовий потенціал розвитку на довгострокову перспективу.

Метою дослідження є розроблення наукового підходу до стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах Covid-19.

Для досягнення мети поставлені та вирішені такі завдання:

- з'ясувати теоретичні засади стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- виконати оцінювання стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- розробити заходи з попередження зниження рівня фінансової безпеки підприємства в умовах Covid-19.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства. Предметом дослідження є теоретичні засади та прикладні аспекти щодо стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах Covid-19.

Огляд літератури. Одним із чинників, що перешкоджають реалізації ефективної діяльності підприємства, виступають ризики. Ризик – це невіддільна частина процесу стратегічного управління; його неможливо уникнути, але можна і потрібно враховувати (Azarenkova, Golovko, Oriekhova, Hnyr, & Klerikova, 2020, с. 132). У загальному розумінні ризик є можливістю настання в процесі реалізації прийнятих рішень несприятливих для суб'єкта господарювання наслідків.

Управління фінансовим ризиком є дією управляючої підсистеми на потенціал підприємства, що трансформує його структуру і поведінку у бік упорядкування грошових потоків шляхом взаємодії підприємства з суб'єктами невизначеного зовнішнього середовища. При цьому слід зауважити, що фінансовий ризик – явище динамічне, яке змінює власні кількісні характеристики в процесі розвитку підприємства на різних стадіях життєвого циклу (Єпіфанов, Пластун, & Домбровський, 2009, с. 201).

Для удосконалення управління фінансовим ризиком, а також чинників фінансового ризику, необхідно розробити стратегію організації взаємодії суб'єкта господарювання з зовнішнім та внутрішнім оточенням, у результаті запровадження якої знизиться рівень фінансового ризику. Під стратегією управління фінансовим ризиком розуміють напрями й способи використання засобів для досягнення поставленої цілі. Кожному способу відповідає визначений набір правил і обмежень для ухвалення кращого рішення. Стратегія допомагає сконцентрувати зусилля на різних варіантах рішення, які не суперечать генеральній лінії стратегії, і відкинути всі інші варіанти. Після досягнення поставленої цілі дана стратегія припиняє своє існування, оскільки нові цілі висувують необхідність розроблення нової стратегії (Загорельская, 2015, с. 7).

Стратегія управління фінансовими ризиками підприємства ґрунтується на формуванні сукупності цілеспрямованих управлінських рішень, що забезпечують підготовку, оцінку і реалізацію програми стратегічного фінансового розвитку підприємства (Azarenkova, Golovko, Oryekhova, Salenko, & Maiboroda, 2020, с. 228).

Основною стратегічною метою управління фінансовими ризиками можна визначити завдання захисту підприємства від несприятливого впливу факторів зовнішнього середовища, оптимізації внутрішнього середовища в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства. У процесі розроблення стратегії управління фінансовими ризиками підприємства потрібно виокремити суб'єкти та об'єкти управління (Барановський, 2004, с. 323).

Суб'єктами управління фінансовими ризиками підприємства виступають фінансові менеджери з ризику, в обов'язки яких входить: обґрунтування доцільності здійснення ризикових операцій; ідентифікація та оцінка фінансових ризиків; вибір способів уникнення фінансових ризиків та методів їх зниження; контроль за рівнем фінансових ризи-

ків та їх нейтралізація (Копилюк, Тимчишин, & Музичка, 2021, с. 83). Об'єктами управління фінансовими ризиками підприємства є ризикові вкладення капіталу в різні фінансові й нефінансові активи і система фінансових відносин, яка склалася в процесі забезпечення його фінансової безпеки (Марина, Єланська, Петренко, 2019, с. 120).

У кожному конкретному випадку вибір стратегії управління фінансовими ризиками має здійснюватися суб'єктами господарювання з врахуванням ряду факторів, таких як наявність вільних фінансових ресурсів, тип організаційної структури підприємства, стадія життєвого циклу продукції й організації (Мельник, 2019, с. 10; Fandella, Ceccarossi, & Attinà, 2022, с. 334).

У процесі управління фінансові менеджери цілеспрямовано впливають на об'єкти управління в межах своїх управлінських функцій. До основних функцій суб'єкта управління фінансовими ризиками в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства відносять планування, організацію, мотивацію і контроль (Крутова, Лачкова, & Ставерська, 2017, с. 189).

Як зазначає Ю. Самура (Самура, 2018, с. 730), функція планування полягає у прогнозуванні ймовірності можливих втрат за альтернативних варіантів здійснення фінансово-господарських операцій (Хімич, Винник, Константюк, Тимошик, Юрик, 2021, с. 155). Організаційна функція полягає у створенні спеціальних підрозділів для управління фінансовими ризиками, визначенні функціональних обов'язків окремих фінансових менеджерів і спеціалістів з питань страхування, координації їх дій (Краснокутська & Коптева, 2019).

Функція мотивації пов'язана зі стимулюванням зацікавленості фінансових менеджерів у здійсненні фінансового моніторингу за рівнем ризикованості окремих операцій і виробленням ефективного механізму реагування на небажані тенденції економічного розвитку з метою мінімізації фінансових втрат (Гайдуков & Шуміло, 2021, с. 88). Контрольна функція передбачає перевірку організації роботи зі зменшення ризиків, оцінку ефективності здійснених заходів з нейтралізації ризиків, оперативне втручання у перебіг фінансових процесів з метою своєчасного запобігання ризиковим подіям (Шевченко-Перепьолкіна, 2020, с. 10).

Управління фінансовими ризиками в процесі забезпечення фінансової безпеки має здійснюватися за певними правилами, принципами та на основі відповідних методів управління.

Методологія дослідження. Методологічний інструментарій даної статті склали такі методи:

- дедуктивний метод (для з'ясування етапів стратегічного управління фінансовими ризиками в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства);

- порівняння та опис (для визначення методів стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства);

- аналіз та системний метод (для обґрунтування заходів з попередження зниження рівня фінансової безпеки підприємства);

- узагальнення (для структурування переліку soft skills працівників для забезпечення фінансової безпеки підприємства).

Також використано графічний (для унаочнення етапів стратегічного управління фінансовими ризиками в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства) та табличний (для представлення результатів оцінювання стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства) методи подання даних.

Основні результати. Управління фінансовою безпекою визначає здатність з інтеграції, координації та керівництві різними видами функціональної діяльності з досягнення цілей протистояти загрозам фінансової безпеки підприємства. Управління ризиками можна оцінити двома способами: перший передбачає відстеження основних показників економічної діяльності підприємства; другий – відстеження здатності вчасно впливати на проявлення різних видів реактивності менеджменту (Купір & Іванісік, 2021, с. 80).

До складу індикаторів фінансової безпеки підприємства необхідно віднести: організаційний клімат; систематичність планування економічної діяльності; орієнтацію дій менеджменту по відношенню до проблем; якість інформації, що використовується для управлінських рішень; ступінь командної роботи і співпраці (Копча, 2019, с. 165).

На рис. 1 представлено етапи стратегічного управління фінансовими ризиками в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Здійснюючи стратегічне управління фінансовим ризиком, необхідно орієнтуватися на наступні принципи¹:

- системність побудови – усі елементи

стратегії управління фінансовими ризиками підприємства мають бути взаємопов'язані та взаємоузгоджені з системою фінансової безпеки підприємства;

- спрямованість на стратегічні цілі фінансового розвитку підприємства – усі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити загальній стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства;

- комплексність схвалюваних управлінських рішень – усі прийняті управлінські рішення мають бути збалансованими та несуперечливими;

- безперервність процесу – управління фінансовими ризиками підприємства має відбуватися безперервно;

- оперативність та динамічність – стратегія управління фінансовими ризиками для досягнення відповідного рівня фінансової безпеки має забезпечувати швидку реакцію підприємства на появу реальних та потенційних загроз та своєчасне прийняття відповідних управлінських рішень;

- неперервність моніторингу та контролю – постійний моніторинг та контроль з метою своєчасного виявлення та ідентифікації загроз фінансовій безпеці підприємства.

Використання вказаних принципів дозволить створити дієву й ефективну систему стратегічного управління фінансовими ризиками підприємства в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства. Отже, забезпечення фінансової безпеки підприємства багато в чому залежить від правильності сформованої стратегії управління фінансовими ризиками підприємства. Формування та реалізація стратегії управління фінансовими ризиками підприємства, спрямованої на забезпечення фінансової безпеки підприємства, ґрунтується на використанні механізмів та інструментів фінансового менеджменту (Могиліна, 2016, с. 12).

У теорії та практиці фінансового менеджменту існує значна кількість методів, які застосовуються для стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства. У процесі огляду фінансово-економічної виділено три основні групи методів стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства: методи інтегрального вимірювання, методи індикаторного вимірювання та методи вимірювання на основі банкрутства (табл. 1).

¹ Міністерство охорони здоров'я України. Програми підтримки бізнесу під час поширення пандемії COVID-19 на території України. 2021. С. 1-5. URL: <https://Covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu> (дата звернення: 20.09.2021).

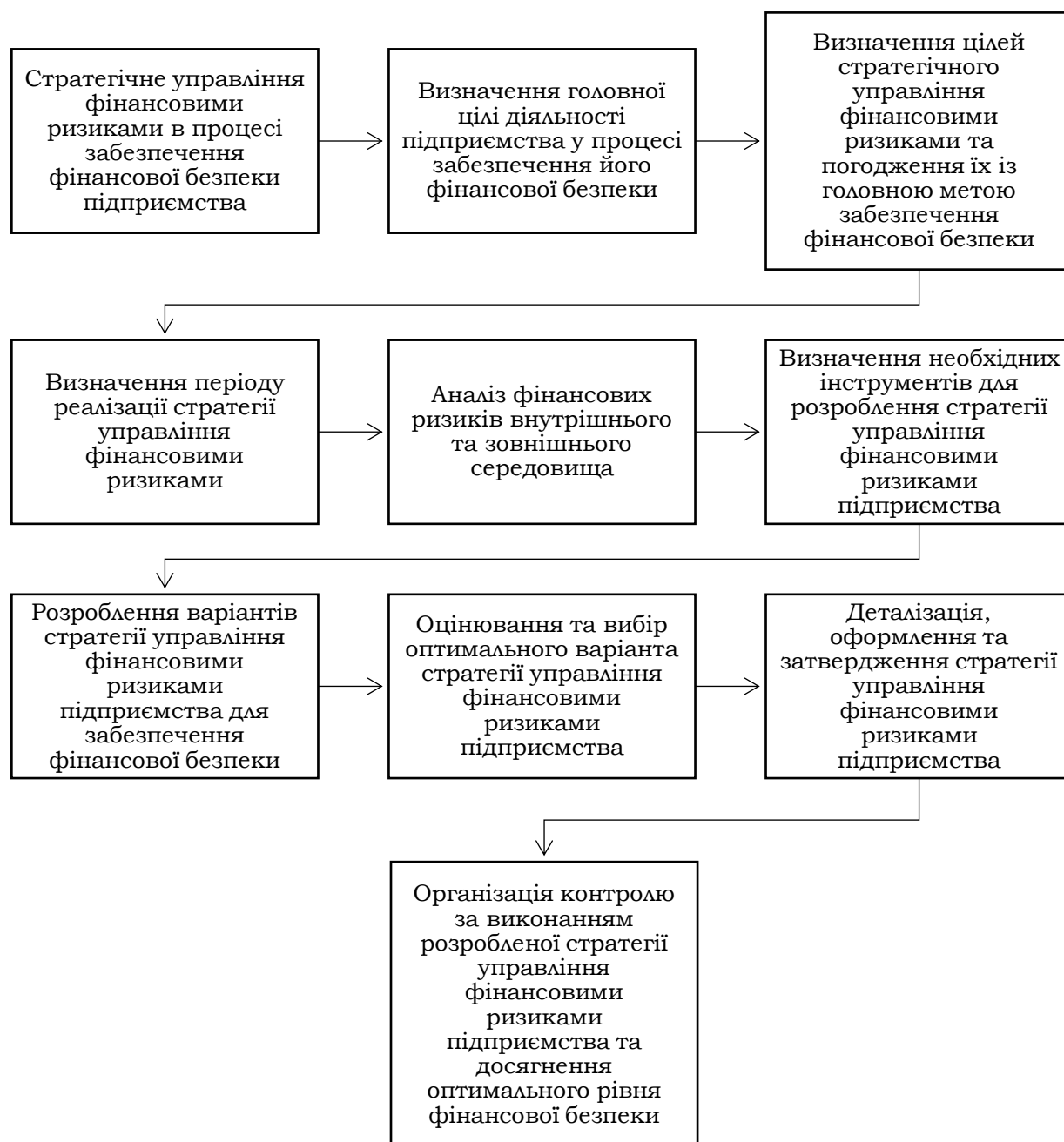

Рис. 1. Етапи стратегічного управління фінансовими ризиками в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства

Fig. 1. Stages of financial risks strategic management on providing enterprise financial security
Джерело: складено автором за даними (Крутова, Лачкова, & Ставерська, 2016, с. 123)

Методи стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства на основі інтегрального вимірювання дають змогу інтегрувати певну сукупність показників в єдиний показник, що визначає рівень фінансової безпеки.

За допомогою цих методів можливо дослідити різні аспекти діяльності підприємства та прилаштувати вибраний метод під конкретне підприємство, тому інтегральний підхід до оцінки фінансової безпеки є актуальним для підприємств будь-якої галузі (Крутова, Лачкова, & Ставерська, 2017, с. 178).

Методи стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства на основі індикаторного вимірювання є вужчими за інтегральні методи, оскільки вони включають у себе аналіз показників тільки певних складників фінансової безпеки та використовуються в певних випадках. Також недоліками цього підходу є обмеженість інформаційного забезпечення та вплив на оцінку суб'єктивних чинників.

Отже, ці методи доцільно використовувати підприємствам, які функціонують у традиційних галузях економіки з достатньою

кількістю інформації про підприємств конкурентів. Останній підхід рідко застосовується в процесі стратегічного забезпечення фінансової безпеки.

Оскільки в його основі є визначення ступеня ризику банкрутства підприємства в майбутніх періодах, а не аналізу поточного фінансового стану підприємства, його рівня захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз (Кудрицька, 2012, с. 5).

Серед досліджуваних підходів до стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства найпоширенішим є індикаторний підхід, адже він є простим у розрахунку та

охоплює різні сфери діяльності підприємства.

Сутність його полягає у тому, що для стратегічного забезпечення фінансової безпеки пропонуються індикатори, основними з яких є показники зміни вартості підприємства (Мельник, 2019, с. 10). Для визначення рівня фінансової безпеки підприємства значення мають не самі показники, а їхні граничні значення. За такого підходу найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, якщо вся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогові значення одного показника досягаються не на шкоду іншим¹.

Таблиця 1. Методи стратегічного забезпечення фінансової безпеки
Table 1. Methods of strategic providing of financial security

Методи	Сутність	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Методи стратегічного забезпечення фінансової безпеки на основі інтегрального вимірювання			
Ресурсно-функціональний	Визначення рівня ФБП на основі оцінки ступеня використання фінансових ресурсів підприємства за кожним функціональним складником, після чого на основі розрахованих у ході такого аналізу показників шляхом експертної оцінки визначається інтегральний показник ФБП	простий у використанні; є досить широким та охоплює всі функціональні сфери діяльності підприємства	є уже приблизним, він не має конкретного кількісного вираження (прямує до максимуму); значний вплив суб'єктивної думки експертів
Програмно-цільовий	Оцінка ФБП ґрунтується на інтегруванні сукупності показників, що визначають ФБП. При цьому використовується кілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний та багатовимірний аналіз	дає змогу отримати найбільш об'єктивні та достовірні результати оцінки фінансової безпеки	складність математичного й статистичного апарату, що обмежує його використання в практичній діяльності
Методи стратегічного забезпечення фінансової безпеки на основі індикаторного вимірювання			
Скоринговий метод (метод балів або ранговий метод) за показниками фінансового стану	Для оцінки використовуються кілька рівнів інтеграції показників, що найбільш точно характеризують ФБП. При цьому для їх оцінки використовуються кластерний і багатовимірний аналіз	Найбільш повно охоплює всю різноманітність показників фінансової стійкості; можливість включення в розрахунок якісних показників	Жорстка прив'язка до нормативних значень показників; необхідність експертних оцінок якісних чинників

¹Рада Національної безпеки і оборони України. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України. 11 серпня 2021 року. С. 1-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws-/show/347/2021#Text> (дата звернення: 13.09.2021).

Продовження таблиці 1 / Continuation of Table 1

1	2	3	4
Порівняльний метод	Рівень фінансової безпеки визначається за допомогою індикаторів, що розглядаються як порогові значення показників, функціональних сферах. Розраховані показники діяльності підприємства порівнюються з установленими нормативами або показниками підприємств конкурентів	дає можливість оцінити рівень конкурентоспроможності підприємства на ринку	недоотримання інформації від підприємств-аналогів є причиною отримання необ'єктивної оцінки; складність у пошуку підприємств-аналогів; вплив суб'єктивних чинників
Метод оцінки ФБП за критерієм мінімізації сукупного збитку, який наноситься безпеці	ґрунтується на встановленні певного граничного рівня фінансової безпеки підприємства. Відхилення від установленого рівня вважається сигналом, що на підприємстві розвиваються негативні тенденції, які можуть призвести до його банкрутства	відображає загальну ефективність заходів із забезпечення фінансового складника; є сукупним показником «фінансового здоров'я» підприємства і потенціалу його росту	вузький, адже охоплює не всі сфери фінансової безпеки підприємства; потребує запровадження додаткового обліку через відсутність необхідних бухгалтерських і статистичних даних
Метод оцінки ФБП за критерієм вартості підприємства	Визначення рівня ФБП із позиції можливості нарощувати капіталізацію підприємства, збільшувати його ринкову вартість	дає оцінку ефективності діяльності та інвестиційної привабливості	не враховує всіх показників діяльності підприємства
Методи стратегічного забезпечення фінансової безпеки на основі банкрутства			
Зарубіжні та моделі	Оцінювання рівня ФБП здійснюється через аналіз значної сукупності фінансових коефіцієнтів, у результаті чого отриманий показник порівнюється з критичним значенням та визначається ймовірність банкрутства підприємства в майбутніх періодах. Ці методи дають можливість своєчасно виявляти факти фінансової неспроможності підприємства, що є одним із індикаторів ФБП	простота розрахунку; висока точність прогнозів; зрозумілість і обґрунтованість етапів розрахунку; дає змогу оцінити ступінь ризику зниження ФБП	неадаптованість методик до особливостей сучасної економіки; показники моделей не діагностуються новими статистичними даними і за потреби не коригуються; не враховано, що кожна галузь економіки має свої особливості; обмежена кількість показників

Джерело: складено за даними (Меліхова, 2018, с. 14; П'ятницька, 2020, с. 7; Химич, 2020, с. 85)

Цей підхід є досить об'єктивним, оскільки враховує аналіз та оцінювання фінансової безпеки підприємства з різних сторін, а система показників індикаторів, які отримали кількісне вираження, дає змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і вживати заходів щодо її попередження. Але слід зауважити, що використання цього підходу залежить переважно від визначення граничних значень, які є плинними та змінюються залежно від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовуватися.

Також ускладнюючим чинником застосування цього методу є важкість визначення для підприємств порогових рівнів та їх різне значення для кожного окремого підприємства. У межах даного підходу виділяють такі

рівні фінансової безпеки підприємства (Меліхова, 2018, с. 10; Панченко, 2019, с. 4):

- нормальний – індикатори фінансової безпеки підприємства перебувають у межах граничних значень;
- передкризовий – якщо хоча б один з індикаторів фінансової безпеки підприємства не відповідає нормативному значенню;
- кризовий – якщо більшість індикаторів фінансової безпеки підприємства не відповідає еталонним значенням;
- критичний – усі індикатори фінансової безпеки підприємства не установлені нормативам.

Оцінювання стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства представлено у табл. 2.

Таблиця 2. Оцінювання стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства
Table 2. Assessment of strategic providing of enterprise financial security

Індикатор	Терміни лінгвістичних оцінок			
	Фінансово безпечний	Нормальний	Нестійкий	Критичний
1	2	3	4	5
Організаційний клімат	Сприяє змінам; орієнтований на постійне оновлення	Сприяє змінам через довгий період незадовільних результатів	Нейтральний до змін	Ворожий до змін
Систематичність планування діяльності	Планування має системний характер	Складаються короткострокові плани діяльності	Плануються лише показники собівартості та тарифів	Планування не має системного характеру
Орієнтація дій менеджменту по відношенню до проблем	Акцент робиться на майбутнє, що надає можливість передбачати і готуватися до певних можливостей або їх створювати	Дії плануються, що зводить до мінімуму потенційні проблеми	Орієнтація лише на минулий досвід	Дії спонтанні і незаплановані. Упускаються або не робляться дії при наявності можливостей
Якість інформації, що використовується для управлінських рішень	Проводяться дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища з метою зрозуміти причину ситуації і проблеми глибше, ніж поверхневе уявлення	Проводяться дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища, проте не мають системного характеру і не ставиться завдання зрозуміти причину ситуації і проблеми глибше, ніж поверхневе уявлення	Отримується за результатом фактичних даних шляхом екстраполяції	Не ведеться пошук додаткової інформації про ситуацію

Джерело: складено автором за даними (П'ятницька, 2020, с. 5; Alzate, Manotas, Boada, & Burbano, 2022, с. 235)

Оцінювання стратегічного забезпечення фінансової безпеки ПрАТ «Київстар» дозволило встановити, що воно є нормальним (табл. 3).

Результати оцінювання стратегічного забезпечення фінансовою безпекою підприємства пов'язані дозволили виділити заходи з попередження зниження рівня фінансової безпеки підприємства. Комплекс управлінських заходів може передбачати запобігання фінансовій кризі або її пом'якшення, якщо в результаті дії факторів зовнішнього фінансового середовища запобігти фінансовій кризі не представляється можливим.

До переліку управлінських заходів щодо забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки можуть бути включені: страхування фінансових ризиків підприємства; продаж неефективних активів підприємства; розроблення заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості; скорочення обсягу або відмова від найбільш ризикованих фінансових операцій; економія інвестиційних ресурсів за рахунок призупинення реалізації окремих проектів; економія поточних витрат; оцінка ефективності використання виробничих потужностей; відмова від небезпечних видів діяльності (Кучеренко, 2019, с 45).

Таблиця 3. Оцінювання стратегічного забезпечення фінансової безпеки ПрАТ «Київстар»
Table 3. Assessment of strategic providing of financial security PJSC "Kyivstar"

Індикатор	Оцінка індикатора	Лінгвістична оцінка	Переведення у відносні оцінки
Організаційний клімат	Сприяє змінам через довгий період незадовільних результатів	Нормальний	0,75
Систематичність планування діяльності	Складаються короткострокові плани діяльності	Нормальний	0,75
Орієнтація дій менеджменту	Дії плануються, що зводить до мінімуму	Нормальний	0,75
Якість інформації, що використовується Для управлінських рішень	Проводяться дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища з метою зрозуміти причину ситуації і проблеми глибше, ніж поверхневе уявлення	Фінансово безпечний	0,78
Ступінь командної роботи і співпраці	З боку керівництва проводяться дії, спрямовані на розвиток командної роботи, проте недостатньо використовується наділення повноваженнями	Нормальний	0,75
Рівень потенціалу		Нормальний	0,756

Джерело: складено автором за даними^{1,2}

Важливою частиною процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства виступає оцінка ефективності запланованих заходів, які покликані вплинути на її підвищення.

З урахуванням вище викладеного, на рис. 2 представлено першочергові заходи з попередження зниження рівня фінансової безпеки підприємства.

¹Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2020 рік. С. 1-5. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/9626/Zvit_NKRZI_za_2020.pdf (дата звернення: 05.01.2022).

²ПрАТ «Київстар». Фінансова звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності та звіт незалежного аудитора. 2020. С. 1-20. URL: https://cdn.kyivstar.ua/sites/default/files/about/partners/2018/fs_kyivstar_201-8_ukr_.pdf (дата звернення: 13.09.2021).

Для постійної підтримки фінансової безпеки підприємства на належному рівні необхідно, перш за все, не забувати про таку її важливу внутрішню складову як організаційна забезпеченість, що передусім пов'язана з компетентністю персоналу самого підприємства (Вудвуд & Батієвська, 2019, с. 90). Саме колектив виступає тим «живим» та «ак-

тивним» елементом, який найперше здійснює вплив на формування, створення та підтримку фінансової безпеки підприємства в цілому. Для забезпечення фінансової безпеки підприємства на основі її організаційної складової, варто виділити перелік найосновніших soft skills, якими мають володіти його працівники (рис. 3).

Рис. 2. Заходи з попередження зниження рівня фінансової безпеки підприємства

Fig. 2. Measures to prevent decrease of enterprise financial security level

Джерело: складено автором за даними (Савицька & Салабай, 2020, с. 5; Hariyani, Aswar, Wiguna, Ermawati, & Anisma, 2022, с. 230)

Представлений вище перелік soft skills для персоналу підприємства включає насамперед те, що бізнес-світ, у зв'язку з наявністю вірусу COVID-19, зазнав кардинальних та безповоротних змін, з якими варто боротися з врахуванням нових тактикостратегічних підходів (Горячева, 2006, с. 15; Al Sharawi, 2022, с. 81).

Вважати, що «все пройде саме собою», не є найкращим виходом із даної ситуації. Це лише марнування часу, який в світі бізнесу призводить до втрати всіх інших видів ре-

сурсів (Панченко, 2019, с. 4). Тому одним із дієвих способів виходу з даної ситуації виступає гнучка адаптація до «нових умов» ведення бізнесу з врахуванням «нових бізнес-викликів». Будь-яка категорія не має ані стабільності, ані стандартного чіткого плану «правильних дій», тому потрібно бути готовими до «навчання та перенавчання» з врахуванням адаптаційних методик (Химич, 2020, с. 85; Koilo, 2022, с. 14).

Висновки. Стабілізаційні заходи у сфері

фінансової безпеки потрібні не лише для суб'єктів підприємницької діяльності, які зазнали збитків у зв'язку із вимушеною бездіяльністю в період карантину, а також і для розвитку певних пріоритетних сфер господарювання, запровадження інноваційних технологій, розвиток ресурсозберігаючих методик виробництва.

Поширення пандемії Covid-19 вимагає від сучасних підприємств побудови інтегрованої системи забезпечення фінансової безпеки. В кризових умовах коронавірусу головними завданнями забезпечення формування повноцінної фінансової безпеки підприємств будь-яких сфер в Україні є: розробка та реалізація дієвої державної політики у сфері запобігання та подолання наслідків пандемії Covid-19; приведення чинного законодавства з цього питання у відповідність до вимог ЄС; донесення до широких мас підприємств ін-

формації про програми державної допомоги; аналіз світових, державних та внутрішніх ризиків на поточний та майбутній періоди; використання підприємствами сучасних цифрових технологій.

Стабілізаційні заходи у сфері фінансової безпеки потрібні не лише для суб'єктів підприємницької діяльності, які зазнали збитків у зв'язку із вимушеною бездіяльністю в період карантину, а також і для розвитку певних пріоритетних сфер господарювання, запровадження інноваційних технологій, розвиток ресурсозберігаючих методик виробництва тощо. Однією із складових процесу покращення фінансової безпеки підприємства в сучасних умовах є врахування в процесі прийняття рішень ризиків, які спричинені пандемією Covid-19, а також традиційно існуючих ризиків, дія яких під впливом пандемії посилюється.

SOFT SKILLS	
Тайм-менеджмент	Професійність розмови
Системний аналіз	Аналіз та контроль
Критичне мислення	Координація персоналу
Оцінка прочитаного	Соціальна сприйнятність
Активне навчання	Етика домовленостей
Слухання	Прийняття рішень
Писемність	Клієнтоорієнтованість
Гнучка адаптація	Вирішення проблем

Рис. 3. Перелік soft skills працівників підприємства

Fig. 3. List of enterprise employees soft skills

Джерело: складено автором за даними (Химич, 2020, с. 85; Deineko, Sychevskiy, Tsyplitska, Grebeniuk, & Deineko, 2021, с. 124)

Запропонований в статті науковий підхід до стратегічного забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах Covid-19, в основу якого покладено виявлені взаємозв'язки між фінансовою безпекою та ризик-менеджментом, антикризовим управлінням, комплаєнсом, дозволить фінансовим менеджерам удосконалити сучасну практику управління економічною діяльністю підприємства. Загалом запропонований підхід спрямований на покращення стратегічного розвитку підприємства та корпоративного управління ним в умовах мінливого збурення навколишнього середовища.

Стратегічне забезпечення фінансової безпеки підприємства базується на стратегіч-

ному управлінні, яке повинно включати ряд елементів: стратегічний аналіз, стратегічне планування, контролінг, бюджетування і аудит. Стратегічний аналіз передбачає комплексне дослідження позитивних і негативних факторів, які можуть вплинути на економічне та фінансове становище підприємства у перспективі, а також шляхів досягнення стратегічних цілей підприємства. Для здійснення стратегічного аналізу фінансової безпеки підприємства доцільно використовувати такі методи: SWOT-аналіз, PEST-аналіз і SNW-аналіз, методи експертних оцінок, метод розробки сценаріїв розвитку подій, поглиблене визначення яких є предметом подальшого дослідження авторів цієї статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія. Київ, 2004. 759 с.
2. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. Вип. 25. С. 89-93. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>
3. Гайдуков М. О., Шуміло О. С. Визначення суті поняття «фінансова безпека підприємства» та загроз для неї. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 87-93.
4. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Київ, 2006. 20 с.
5. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
6. Загорельская Т. Ю. Оценка уровня финансовой безопасности промышленных предприятий Днепропетровской области. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. С. 1-7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4045> (дата звернення: 25.11.2021).
7. Копилюк О. І., Тимчишин Ю. В., Музичка О. М. Фінансова стійкість у системі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 81-87. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-81-87>
8. Копча Ю. Ю. Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 2(1). С. 162-167. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-25>
9. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 14-19. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-14-19>
10. Крутова А., Лачкова Л., Ставерська Т. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності : колективна монографія. Київ, 2017. 264 с.
11. Кудрицька Ж. В. Система управління фінансовою безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 1. С. 1-10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=897> (дата звернення: 29.12.2021).
12. Купір М. І., Іванісік С. В. Фінансова безпека підприємства: вектор менеджменту. *Економічний форум*. 2021. № 4. С. 79-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2021_4_13 (дата звернення: 20.01.2022).
13. Кучеренко К. В. Фінансова стійкість як чинник та індикатор економічної безпеки промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 7(2). С. 44-46. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfirg_2019_7\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfirg_2019_7(2)_11) (дата звернення: 25.01.2022).
14. Марина А. С., Єланська Н. О., Петренко М. А. Фінансова санація в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 2. С. 118-122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2019_2_25 (дата звернення: 17.02.2022).
15. Меліхова Т. О. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства як основний складник економічної безпеки: узагальнення наявних методичних підходів та критичний аналіз. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 1 (63). С. 1-15. URL: http://psae-jrn1.nau.in.ua/journal/1_63_2018_ukr/13.pdf (дата звернення: 13.09.2021).
16. Мельник С. І. Сутнісна характеристика поняття «фінансова безпека підприємства». *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 234-239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_45 (дата звернення: 18.01.2022).
17. Мельник С. І. Фінансова безпека підприємства: сутність та сучасні проблеми забезпечення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 1(2). С. 7-12. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-1-23>
18. Могиліна Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. Наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Суми, 2016. 24 с.
19. П'ятницька Г. Т. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризику забезпечення. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. № 7. С. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.14>
20. Панченко В. А. Фінансова безпека господарської діяльності підприємства. *Фінансові*

- дослідження. 2019. № 2. С. 1-5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2019_2_8 (дата звернення: 14.02.2022).
21. Савицька О. М., Салабай В. О. Особливості діджиталізації бізнесу компанії в умовах розвитку індустрії 4.0. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. С. 1-7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.10.65>
22. Самура Ю. О. Ризик-менеджмент в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 732-738.
23. Химич І. Г. Soft skills як професійна необхідність в сучасному бізнес-середовищі. *Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій* : матеріали III Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція, м. Луцьк, 30 жовтня 2020 р. Луцьк, 2020. С. 84-86.
24. Хімич І. Г., Винник Т. М., Константюк Н. І., Тимошик Н. С., Юрик Н. Є. Фінансова безпека підприємства як антикризовий метод управління. *Modern economics*. 2021. № 25. С. 153-159. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-24](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-24)
25. Шевченко-Перепьолкіна Р. І. Шляхи розвитку малого бізнесу в умовах COVID-19. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 49. С. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct49-26>
26. Azarenkova G., Golovko O., Oryekhova K., Salenko O., Maiboroda A. Estimating and forecasting of financial security of enterprises. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. № 1 (32). Pp. 224-230. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i32.200383>
27. Azarenkova G., Golovko O., Oriekhova K., Hnyp N., Klepikova Sv. Attracting overseas investment in enterprises economic activity. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. № 4(35). Pp. 129-136. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.221849>
28. Hariyani E., Aswar Kh., Wiguna M., Ermawati E., Anisma Yu. Factors influencing financial statement disclosure: Empirical evidence from Indonesia. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. Vol. 19, Issue 2. Pp. 230-237. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(2\).2022.20](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(2).2022.20)
29. Al Sharawi H. H. M. The impact of ownership structure on external audit quality: A comparative study between Egypt and Saudi Arabia. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. Vol. 19, Issue 2. Pp. 81-94. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(2\).2022.07](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(2).2022.07)
30. Alzate I., Manotas E., Boada A., Burbano C. Meta-analysis of organizational and supply chain dynamic capabilities: A theoretical-conceptual relationship. *Problems and Perspectives in Management*. 2022. Vol. 20, Issue 3. Pp. 335-349. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20\(3\).2022.27](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20(3).2022.27)
31. Deineko L., Sychevskiy M., Tsyplitska O., Grebeniuk N., Deineko O. Increasing resource efficiency in the industrial complex ensuring environmental human rights. *Environmental Economics*. 2021. Vol. 12, Issue 1. Pp. 124-139. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ee.12\(1\).2021.11](http://dx.doi.org/10.21511/ee.12(1).2021.11)
32. Fandella P., Ceccarossi G., Attinà D. Shock events: The impact of news media and communication strategies on listed companies' share price. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. Vol. 19, Issue 1. Pp. 334-349. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(1\).2022.26](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(1).2022.26)
33. Koilo V. A methodology to analyze sustainable development index: evidence from emerging markets and developed economies. *Environmental Economics*. 2020. Vol. 11, Issue 1. Pp. 14-29. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ee.11\(1\).2020.02](http://dx.doi.org/10.21511/ee.11(1).2020.02)

Стаття надійшла до редакції 03.09.2022 р.

Стаття рекомендована до друку 11.10.2022 р.

Kateryna Oriekhova*, PhD (in Economics), Associate Professor
orikhova@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0214-2750>

Olena Golovko*, PhD (Economics), Associate Professor
olena.golovko@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6502-4562>

Pavel Gayda, PhD (in Military Science), Senior Researcher, Associate Professor, Sumy State University, 2, Rymaskogo-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine
info@kvp.sumdu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0652-8685>

* V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

STRATEGIC PROVISION OF ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY IN COVID-19 CONDITIONS

Abstract. The spread of the Covid-19 pandemic requires modern enterprises to build an integrated financial security system. The main tasks of ensuring the financial security of enterprises in the conditions of coronavirus in Ukraine are: bringing normative legal acts governing economic activity to the requirements of the European Union; development and implementation of state policy in the field of preventing and overcoming the consequences of the Covid-19 pandemic; informing enterprises about state aid programs; use of modern digital technologies by enterprise; depth analysis of world, state and internal threats to economic activity of enterprises in the current and future periods. During the quarantine, many enterprises suffered losses due to forced inaction. However, stabilization measures to improve financial security are needed not only for these enterprises. They are also necessary for the development of priority areas of management, introduction of innovative technologies of production activity, which are characterized by resource saving. Therefore, in modern conditions, the main component in the process of making sound management decisions to improve the financial security of the enterprise is to take into account, in addition to traditionally existing risks of economic activity, and the risks caused by the Covid-19 pandemic. The purpose of the research is to develop a scientific approach to the strategic support of the financial security of the enterprise in the conditions of Covid-19. The scientific approach to the strategic security of the enterprise in the COVID-19 financial security, which is based on the identified relationships between financial security and risk management, anti-crisis management, compliance, and will allow financial managers to improve the current practice of managing the enterprise's economic activity. In general, the proposed approach is aimed at improving the strategic development of the enterprise and corporate management of it in the context of changing environmental disturbance. The strategic support of the enterprise's financial security is based on strategic management, which should include a number of elements: strategic analysis, strategic planning, controlling, budgeting and audit. Strategic analysis involves a comprehensive study of positive and negative factors that can affect the economic and financial situation of the enterprise in the future, as well as ways to achieve the strategic goals of the enterprise. For the implementation of strategic analysis of the financial security of the enterprise it is advisable to use the following methods: SWOT analysis, PEST-analysis and SNW-analysis, methods of expert assessments, the method of development of scenarios of events, in-depth definition of which is the subject of further study of the authors of this article.

Keywords: **Covid-19, Financial Security, Strategy, Financial Risks, Compliance, Anti-crisis Financial Management.**

JEL Classification: G32; M21; P12.

REFERENCES

1. Baranovsky, O. I. (2004). *Financial security in Ukraine (assessment methodology and mechanisms of support)*: monograph. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Woodward, V. V., & Batiievskaya, O. V. (2019). Financial security of the enterprise: essence, goals, principles and ways of ensuring. *Entrepreneurship and trade*, 25, 89-93. doi: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12> (in Ukrainian)
3. Hajdukov, M. O., & Shumilo, O. S. (2021). Definition of the essence of the concept of “financial security of the enterprise” and threats to it. *Business Inform*, 3, 87-93. (in Ukrainian)
4. Goryacheva, K. S. (2006). *The mechanism of financial security management of the enterprise*: (Abstract of Candidate of Sciences’ dissertation). Kyiv. (in Ukrainian)
5. Epifanov, A. O., Plastun, O. L., & Dombrovskiy, V. S. (2009). *Financial security of enterprises and banking institutions*: monograph. Sumy: UABS NBU. (in Ukrainian)
6. Zagorelska, T. Yu. (2015). Assessment of the level of financial security of industrial enterprises of the Dnipropetrovsk region. *Efficient economy*, 5, 1-7. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4045>. (in Ukrainian)
7. Kopyliuk, O. I., Tymchyshyn, Y. V., & Muzychka, O. M. (2021). Financial stability in the system of ensuring economic security of the enterprise. *Business Inform*, 3, 81-87. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-81-87> (in Ukrainian)
8. Kopcha, Yu. Yu. (2019). Financial component in the system of economic security of the enterprise. *Problems of system approach in economics*, 2 (1), 162-167. doi: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-25> (in Ukrainian)
9. Krasnokutskaya, N. S., & Kopteva, G. M. (2019). Definition of “financial security of the enterprise”: basic approaches and features. *Business Inform*, 7, 14-19. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-14-19> (in Ukrainian)
10. Krutova, A., Lachkova, L., & Staverska, T. (2017). *Management of financial security of trade enterprises in conditions of uncertainty*: a collective monograph. Kyiv. (in Ukrainian)
11. Kudrytska, Zh. V. (2012). Financial security management system of the enterprise. *Efficient economy*, 1, 1-10. Retrieved from <http://www.economy.nay-ka.com.ua>. (in Ukrainian)
12. Kupir, M. I., & Ivanisik, S. V. (2021). Financial security of the enterprise: vector of management. *Economic Forum*, 4, 79-84. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2021_4_13. (in Ukrainian)
13. Kucherenko, K. V. (2019). Financial stability as a factor and indicator of economic security of industrial enterprises. *Economy. Finances. Law*, 7 (2), 44-46. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_7\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_7(2)_11). (in Ukrainian)
14. Marina, A. S., Yelanskaya, N. O., & Petrenko, M. A. (2019). Financial rehabilitation in the system of financial and economic security of the enterprise. *Business navigator*, 2, 118-122. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2019_2_25. (in Ukrainian)
15. Melikhova, T. O. (2018). Assessment of the level of financial security of the enterprise as the main component of economic security: generalization of existing methodological approaches and critical analysis. *Economics and enterprise management*, 1 (63), 1-15. Retrieved from http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_63_2018_ukr/13.pdf. (in Ukrainian)
16. Melnyk, S. I. (2019). The essential characteristics of the concept of “financial security of the enterprise”. *State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship*, 3, 234-239. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_45. (in Ukrainian)
17. Melnyk, S. I. (2019). Financial security of the enterprise: the essence and modern problems of security. *Problems of system approach in economics*, 1 (2), 7-12. doi: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-1-23> (in Ukrainian)
18. Mogilina, L. A. (2016). *Management of financial security of enterprises in conditions of economic instability* (Abstract of Candidate of Sciences’ dissertation). Sumy. (in Ukrainian)
19. Pyatnytska, G. T. (2020). Financial security of the country and enterprise: definition, interrelation and security risks. *Electronic scientific specialized edition “Effective Economics”*, 7, 1-14. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.14> (in Ukrainian)
20. Panchenko, V. A. (2019). Financial security of economic activity of the enterprise. *Financial research*, 2, 1-5. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2019_2_8. (in Ukrainian)
21. Savitska, O. M., & Salabay, V. O. (2020). Features of digitalization of the company’s business in the conditions of industry development 4.0. *Efficient economy*, 10, 1-7. DOI:

- <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.10.65> (in Ukrainian)
22. Samura, Yu. O. (2018). Risk management in the system of ensuring financial and economic security of enterprises, institutions and organizations. *Economy and society*, 15, 732-738. (in Ukrainian)
23. Khymych, I. G. (2020). Soft skills as a professional necessity in the modern business environment. *Marketing in the context of the development of digital technologies: materials of the III All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference (Lutsk, October 30, 2020)* (pp. 84-86.). Lutsk. (in Ukrainian)
24. Himich, I. G., Vynnyk, T. M., Konstantynyuk, N. I., Timoshyk, N. S., & Yuryk, N. E. (2021). Financial security of the enterprise as an anti-crisis management method. *Modern economics*, 25, 153-159. doi: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-24](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-24). (in Ukrainian)
25. Shevchenko-Perepyolkina, R. I. (2020). Ways of small business development in COVID-19 conditions. *Economics and enterprise management*, 49, 1-14. doi: <https://doi.org/10.32843/infrastruct49-26> (in Ukrainian)
26. Azarenkova, G., Golovko, O., Oriekhova, K., Hnyp, N., & Klepikova, S. (2020). Attracting overseas investment in enterprises economic activity. *Financial and credit activities: problems of theory and practice: Collection of scientific papers*, 4(35), 129-136. doi: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i32.200383>
27. Azarenkova, G., Golovko, O., Oryekhova, K., Salenko, O., & Maiboroda, A. (2020). Estimating and forecasting of financial security of enterprises. *Financial and credit activities: problems of theory and practice: Collection of scientific papers*, 1 (32), 224-230. doi: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.221849>
28. Hariyani, E., Aswar, Kh., Wiguna, M., Ermawati, E., & Anisma, Yu. (2022). Factors influencing financial statement disclosure: Empirical evidence from Indonesia. *Investment Management and Financial Innovations*, 19(2), 230-237. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(2\).2022.20](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(2).2022.20)
29. Al Sharawi H. H. M. (2022). The impact of ownership structure on external audit quality: A comparative study between Egypt and Saudi Arabia. *Investment Management and Financial Innovations*, 19(2), 81-94. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(2\).2022.07](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(2).2022.07)
30. Alzate I., Manotas E., Boada A., Burbano C. (2022). Meta-analysis of organizational and supply chain dynamic capabilities: A theoretical-conceptual relationship. *Problems and Perspectives in Management*, 20(3), 335-349. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20\(3\).2022.27](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20(3).2022.27)
31. Deineko L., Sychevskiy M., Tsyplitska O., Grebeniuk N., Deineko O. (2021). Increasing resource efficiency in the industrial complex ensuring environmental human rights. *Environmental Economics*, 12(1), 124-139. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/ee.12\(1\).2021.11](http://dx.doi.org/10.21511/ee.12(1).2021.11)
32. Fandella P., Ceccarossi G., Attinà D. (2022). Shock events: The impact of news media and communication strategies on listed companies' share price. *Investment Management and Financial Innovations*, 19(1), 334-349. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(1\).2022.26](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(1).2022.26)
33. Koilo, V. (2020). A methodology to analyze sustainable development index: evidence from emerging markets and developed economies. *Environmental Economics*, 11(1), 14-29. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/ee.11\(1\).2020.02](http://dx.doi.org/10.21511/ee.11(1).2020.02)

The article was received by the editors 03.09.2022.

The article is recommended for printing 11.10.2022.